

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในภาวะที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ไปอย่างรวดเร็วตลอดเวลา อันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และเป็นโลกแห่งการเรียนรู้ที่ไม่มีวันสิ้นสุดนี้ การศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาคนให้มีความเข้มแข็งทางปัญญา เพื่อที่จะสามารถดำเนินชีวิตและก้าวสู่โลกาภิวัตน์ได้อย่างผาสุกและมั่นคง (กรมวิชาการ, 2544 : 3) ซึ่งต้องอาศัยการศึกษาเป็นหลักในการพัฒนา

การศึกษา เป็นกระบวนการที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจและสังคม ให้สมดุลต่อเนื่องและมั่นคงตามศักยภาพของแต่ละคนทั้งในด้านที่เป็นปัจเจกชน และเป็นสมาชิกของสังคม ผลจากการศึกษาสภาพเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติที่ผ่านมาของ รุ่ง แก้วแดง (2545 : 12) ซึ่งให้เห็นว่าการจัดการศึกษาในทุกระดับยังคงมีการปรับปรุงแก้ไขอย่างมาก โดยเฉพาะคุณภาพศึกษาของไทยเห็นเรื่องก่อนข้างวิกฤต เด็กไทยมีความสามารถโดยเฉลี่ยอ่อนลง ทั้งในด้านกระบวนการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์อย่างมีเหตุผล การริเริ่มสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา รวมทั้งความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เทคโนโลยีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในลักษณะนิสัยต่าง ๆ ซึ่งผลลัพธ์เหล่านี้เกิดจากกระบวนการปลูกฝัง เสริมสร้างและการเรียนการสอนที่ขาดประสิทธิภาพ ตลอดจนโครงสร้างของระบบการพัฒนาการศึกษายังไม่เอื้อให้การศึกษามีกระบวนการพัฒนาประเทศชาติอย่างแท้จริง

การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม แห่งการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กรมวิชาการ, 2544 : 3) ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ กระบวนการวงศิกนการได้มขหมายให้สถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบตลอดมา

ในสถานศึกษางานวิชาการเป็นงานจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เข้ามาศึกษาเล่าเรียน เป็นงานหลักหรือภารกิจของสถานศึกษา ผู้บริหารงานวิชาการแต่ละงาน และผู้บริหารสูงสุดของสถานศึกษาคงต้องตระหนักว่าตนมีบทบาทเป็นผู้มาที่จะต้องส่งเสริม สนับสนุน เชิญชวนให้ผู้ร่วมงานทุกคนปฏิบัติเต็มความสามารถ ไม่ใช่ผู้นำที่คอยสั่งการแต่เพียงอย่างเดียว การสร้างความรู้สึกรักที่เต็มและการสร้างความศรัทธาต่องาน เป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้งานนั้นบรรลุผลสำเร็จเป็นอย่างดี (กมล ภู่งประเสริฐ, 2545 : 8)

ผู้บริหารโรงเรียนควรมีบทบาทหน้าที่ในการบริหารงานวิชาการถึงร้อยละ 40 ซึ่งมากที่สุดในการบริหารงานโรงเรียน การดำเนินงานวิชาการจะมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้น จะขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน (Smit and Andrews, 1989 : 170)

ผู้บริหารสถานศึกษาหรือครูใหญ่ทุกคนควรจะได้รับผิดชอบเป็นผู้นำในด้านวิชาการเป็นอันดับแรก เพราะหน้าที่ของโรงเรียนหรือสถานศึกษาทุกแห่ง คือ การให้ความรู้แก่นักเรียนในด้านวิชาการ ครูใหญ่เป็นผู้มาด้านวิชาการโดยการทำงานร่วมกับครู และกระตุ้นให้คำแนะนำและประสานงานเพื่อประสิทธิภาพในด้านการสอน (ภิญโญ สาร, 2537 : 324)

ดังนั้นการเป็นผู้นำทางด้านวิชาการจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง นอกเหนือจากความรู้ทางด้านการบริหาร คุณลักษณะและพฤติกรรมกรบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งงานบริหารวิชาการจะ ไม่เป็น ไปตามเป้าหมาย หากผู้บริหารสถานศึกษาไม่เอาใจใส่ต่อการบริหารโรงเรียน โดยเฉพาะงานวิชาการเป็นหัวใจของโรงเรียน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นบุคคลสำคัญที่จะทำให้งานวิชาการประภพผลสำเร็จได้มากน้อยเพียงใด (ภิญโญ สาร, 2537 : 324)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลประสานงานการจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีโรงเรียนในสังกัด จำนวน 238 โรงเรียน มีนักเรียน จำนวน 64,104 คน มีครู จำนวน 3,457 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3, 2548 : 5) จากรายงานผลการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 สามารถสรุปรายงานผลการจัดการศึกษาที่สำคัญ ดังนี้

ระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2548 มีผลสัมฤทธิ์ต่ำกว่า 70% จำนวน 4 กลุ่มประสานการฯ คือ กลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มประสานการฯพิเศษ (ภาษาอังกฤษ) และผลการประเมินคุณภาพระดับชาติ (GAT) ประจำปีการศึกษา 2548 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คะแนนเฉลี่ย ไม่ถึงร้อยละ 50 ทุกวิชา

ระดับมัธยมศึกษา (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปีการศึกษา 2548 มีผลสัมฤทธิ์ต่ำเฉลี่ย ไม่ถึง 2.00 จำนวน 3 รายวิชา ดังนี้ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และผลการประเมินคุณภาพระดับชาติ (GAT) ประจำปีการศึกษา 2548 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คะแนนเฉลี่ย ไม่ถึง ร้อยละ 50 จำนวน 4 ใน 5 วิชา ดังนี้ วิชาคณิตศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาภาษาอังกฤษ

จากสภาพข้างต้นจะเห็นได้ว่า นักเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด แสดงถึงคุณภาพอันไม่น่าพึงพอใจ ของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ซึ่งบุคคลที่จะรับผิดชอบ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีหน้าที่หลักคัมงานด้านวิชาการให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 จึงได้สนใจที่จะศึกษาถึงพฤติกรรมกรรมการเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานวิชาการ โรงเรียน และเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพสูงขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 โดยรวมและรายด้าน
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษา แห่งสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยรวมและรายด้าน
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการสร้างเสริมพฤติกรรมผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 แตกต่างกัน โดยรวมและรายด้าน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษานวัตกรรมในการเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การคัดเลือกผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ เกณฑ์ที่ 2 ความเป็นผู้นำทางวิชาการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษานแห่งชาติ (2544 : 15) ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง
2. ด้านความเป็นผู้นำในการริเริ่มการใช้นวัตกรรมเพื่อการเรียนการสอน
3. ด้านการส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารมาใช้ในการ

ปฏิรูปการเรียนรู้

4. ด้านศักยภาพการพึ่งตนเองในการพัฒนางานวิชาการ
5. ด้านการแสวงหาความรู้ใหม่มาปรับให้ตลอดเวลา

ขอบเขตการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 จำนวน 238 โรงเรียน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 238 คน ครูผู้สอน 3,324 คน รวมทั้งสิ้น 3,562 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางจจีนและมอร์แกน จำนวน 492 คน ประกอบด้วย ครูผู้สอน จำนวน 344 คน และผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 148 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

3.1.1 สถานภาพการดำรงตำแหน่ง

- 1) ผู้บริหารสถานศึกษา
- 2) ครูผู้สอน

3.2 ตัวแปรตาม คือ นวัตกรรมในการเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. พฤติกรรมผู้นำทางวิชาการ หมายความว่า การแสดงบทบาทความรู้ ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญในการบริหารงานด้านวิชาการ ตลอดจนความเชื่อมั่นในหลักการ วิธีการและอุดมการณ์ที่ถูกตั้งตามหลักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียน เพื่อการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีคุณภาพ ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง หมายถึง การมีนโยบาย แผนการดำเนินงานหรือแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคม และมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้มีส่วนร่วม เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการทุกขั้นตอน

1.2 ด้านความเป็นผู้นำในการริเริ่มกรใช้นวัตกรรมเพื่อการเรียนการสอน หมายถึง การริเริ่มและพัฒนา นวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการในสถานศึกษา ตลอดจน การส่งเสริม สนับสนุนให้ครูผู้สอนสามารถใช้นวัตกรรมหรือวิธีการที่หลากหลายในการ จัดการเรียนรู้อ

1.3 ด้านการส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการ ปฏิรูปการเรียนรู้อ หมายถึง การส่งเสริม สนับสนุนให้ครูผู้สอนสามารถนำเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร ตลอดจนแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการ เรียนรู้อ

1.4 ด้านศักยภาพการพึ่งตนเองในการพัฒนาวิชาการ หมายถึง ความสามารถในการพัฒนาตนเอง ครูผู้สอน และส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือของผู้ปกครอง ชุมชน และท้องถิ่นในการพัฒนา คุณภาพการศึกษาของผู้เรียน

1.5 ด้านการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ มาปรับใช้ตลอดเวลา หมายถึง การใฝ่หา ความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างเท่าทันเหตุการณ์ และมุ่งมั่นปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึง ผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน และเพื่อนร่วมงาน

2. สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่หน้าหรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ต่ำกว่าอุดมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือ เขต 3

3. ครูผู้สอน หมายถึง บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาคาหสันธุ์ เขต 3 ปีการศึกษา 2548

4. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษา
ตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียน ตั้งถัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยจะเป็นข้อเสนอให้ผู้บริหารสถานศึกษาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งถัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 นำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาทางด้าน
วิชาการ และเป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมและการปฏิบัติงานทางวิชาการของผู้บริหาร
สถานศึกษาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY